

euro | guidance

Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, konsultavimo karjerai organizavimas, naudojant edukacines priemones

Dr. Ieva Kuginytė-Arlauskienė

Trumpa mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, galimybių apžvalga

Specialieji ugdymosi poreikiai – pagalbos ir paslaugų ugdymo procese reikmė, atsirandanti dėl išskirtinių asmens gabumų, įgimtų ar įgytų sutrikimų, nepalankių aplinkos veiksnių.

Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281

Trumpa mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, galimybių apžvalga

Mokiniai, turintys negalių

Šiai grupei priskiriami mokiniai, turintys raidos, sensorinių, fizinių funkcijų ir kitų sveikatos sutrikimų, kurių kilmė gali būti biologinė (pedagoginėmis priemonėmis pašalinti priežasčių neįmanoma).

Mokiniai, turintys sutrikimų

Šiai grupei priskiriami mokiniai, turintys mokymosi (dviejų ar daugiau dalykų – skaitymo, rašymo, matematikos, kitų mokomųjų dalykų), taip pat elgesio ir emocijų, kalbos ir kalbėjimo sutrikimų, kurie pasireiškia vaikui įsisavinant mokymosi programą.

Mokiniai, turintys mokymosi sunkumų

Šiai grupei priskiriami mokiniai, kuriems dėl nepalankios (kultūrinės/kalbinės, pedagoginės, socialinės-ekonominės) aplinkos ar susidariusių aplinkybių apribojamos galimybės realizuoti savo gebėjimus įsisavinant Bendrojo ugdymo programas.

Mokiniai, turintys negalių - intelekto sutrikimai

Galimybės:

Praktinė veikla, kurioje ugdomi baziniai darbo įgūdžiai, gali padėti lengvo ir vidutinio intelekto sutrikimų turintiems mokiniams lavinti atsakomybę ir savarankiškumą. Bendradarbiavimas su darbdaviais gali sukurti apsaugotas darbo vietas. Pasikartojantys ir vizualiniai mokymosi metodai gali skatinti atmintį ir supratimą.

Mokiniams, turintiems lengvą intelekto sutrikimą, gali būti sunkiau suprasti abstrakčias darbo užduotis, planuoti laiką, atlikti nuoseklias užduotis. Vidutinio ir žybaus intelekto sutrikimo atvejais savarankiško gyvenimo ir darbo galimybės yra ribotos, mokiniai gali turėti didesnį poreikį struktūrai, kartojimui ir praktiniam mokymuisi. Labai žybaus intelekto sutrikimo atveju būtina intensyvi priežiūra ir individualus mokymas, nes gali trūkti savarankiškumo pagrindinių kasdienės veiklos įgūdžių srityje.

Iššūkiai:

euro | guidance

Mokiniai, turintys negalių - regos sutrikimai

Galimybės:

Naudojant technologijas (pvz., ekranų skaitymo programas, Brailio raštą), galima lavinti mokinių gebėjimus atlikti administracines ar kitas darbo užduotis.

Sukuriant sensorines darbo vietas ir individualiai pritaikytą aplinką, galima sudaryti sąlygas regėjimo negalią turintiems mokiniams sėkmingai dirbti.

Komandinės veiklos ir socialinių įgūdžių lavinimas leidžia dalyvauti bendradarbiaujančiuose projektuose.

Vidutiniškai ar stipriai sutrikus regėjimui, gali būti sunku atlikti užduotis, reikalaujančias tikslaus stebėjimo, ypač jei naudojami maži ar sudėtingi simboliai.

Praktiškas arba visiškas aklumas gali riboti galimybes dirbti įprastose darbo vietose, kur reikalingas regėjimas.

Mokiniams, turintiems kitus regėjimo sutrikimus, gali būti sunku perprasti erdvę ir naršyti aplinką.

Iššūkiai:

euro | guidance

Mokiniai, turintys negalių - klausos sutrikimai

Galimybės:

Ugdant kalbos ir neverbalinės komunikacijos įgūdžius, galima užtikrinti efektyvų bendravimą darbinėje aplinkoje.

Naudojant technologinius įrankius (pvz., tekstinių pranešimų sistemas, vaizdo skambučius su subtitrais) ir mokant gestų kalbos, galima sėkmingai įveikti bendravimo barjerus.

Lengvas ar vidutinio sunkumo klausos sutrikimas apsunkina komunikaciją, ypač esant triukšmingoje aplinkoje arba kai būtina tiksliai suprasti instrukcijas.

Stipresni klausos sutrikimai, kurtumas, sukelia izoliacijos ir socialinių ryšių sunkumų.

Iššūkiai:

euro | guidance

Mokiniai, turintys negalių - kochleariniai implantai

Galimybės:

Individualiai pritaikyti klausos lavinimo pratimai ir reguliarūs socialinių įgūdžių lavinimo užsiėmimai gali padėti integruotis darbo aplinkoje.

Kochlearinis implantas gali padėti girdėti, tačiau suprasti kalbą gali būti sudėtinga dėl skirtingų garsų interpretavimo.

Iššūkiai:

euro | guidance

Mokiniai, turintys negalių - judesio ir padėties bei neurologiniai sutrikimai

Galimybės:

Pritaikyta darbo aplinka (pvz., specialūs baldai, darbo įrankiai) leidžia efektyviau atlikti užduotis.

Bendradarbiavimas su darbdaviais dėl darbo laiko ar užduočių pritaikymo gali suteikti galimybę integruotis į darbo rinką.

Judesio sutrikimai, priklausomai nuo sunkumo lygio, gali riboti motorinius įgūdžius, todėl sudėtingesnės darbo užduotys tampa sunkiai įveikiamos.

Neurologiniai sutrikimai gali sukelti koncentracijos, emocijų reguliavimo ir savikontrolės problemų.

Iššūkiai:

euro | guidance

Mokiniai, turintys negalių - įvairiapusiai raidos sutrikimai

Galimybės:

Gali būti sėkmingi atliekant užduotis, reikalaujančias tikslumo ir nuoseklumo, kai veikla vyksta įprastoje, ramioje aplinkoje.

Technologijų naudojimas ir struktūruotos užduotys gali palengvinti įsitraukimą į darbo procesus.

Autizmo spektro sutrikimų turintys mokiniai gali turėti ribotą gebėjimą bendrauti ir susikaupti, patirti didesnę stresą lygi socialinėse situacijose.

Aspergerio sindromas ir kitų spektro sutrikimų atvejais pasitaiko sunkumų susigaudant socialinėje aplinkoje, kas gali trukdyti bendradarbiavimui.

Iššūkiai:

euro | guidance

Mokiniai, turintys negalių - kurčnereregystė

Galimybės:

Specialios komunikacijos sistemos (pvz., Brailio raštas su vibracija, specialios vaizdo komunikacijos priemonės) gali padėti dalyvauti bendruomenės veiklose.

Šių įrankių naudojimas suteikia galimybę dalyvauti darbinėje veikloje, kuri nereikalauja greito atsako ar išsamios socialinės sąveikos.

Su šia negalia susiduriantys mokiniai gali patirti abipusius - regėjimo ir klausos - apribojimus, dėl to labai ribojamos jų galimybės bendrauti ir suprasti aplinką.

Reikalinga didelė pagalba, pritaikyta aplinka ir specializuotos technologijos.

Iššūkiai:

euro | guidance

Mokiniai, turintys negalių - kompleksinės ir kitos negalios

Galimybės:

Gali būti pritaikyti individualūs planai, kuriuose numatoma intensyvi pagalba ir paramos sistemos darbo aplinkoje.

Socialinė ir darbo integracija su specialistų pagalba gali skatinti socialinį ryšį ir bendruomenės įtraukimą.

Kompleksinės negalios apima daugelį fizinių, pažintinių ar socialinių barjerų, kurie labai apriboja galimybes veikti savarankiškai.

Iššūkiai:

euro | guidance

Mokiniai, turintys sutrikimų - mokymosi sutrikimai

Galimybės:

Šiems mokiniams naudingi vizualiniai ir taktiliniai mokymosi metodai, technologijos (pvz., tekstą skaitančios programos, rašybos korektoriai).

Karjeros ugdyme gali būti naudinga praktinė mokymosi patirtis, individualizuota pagal jų stiprybes, pvz., veiklos, kurios nereikalauja intensyvaus rašymo ar matematikos žinių.

Ugdant pasitikėjimą savimi ir skiriant papildomą laiką, jie gali sėkmingai prisitaikyti darbo rinkoje, kur jų mokymosi procesas pritaikytas individualiai.

Bendrieji mokymosi sutrikimai: Šie mokiniai gali turėti sunkumų visuose akademinuose dalykuose, todėl sunkiai įsisavina bendrą informaciją ir patiria pažinimo sunkumų. Jiems gali būti sunku susikonsultuoti, suprasti abstrakčias sąvokas ir išlaikyti mokymosi tempą.

Specifiniai mokymosi sutrikimai:

Skaitymo sutrikimai (disleksija) – sunkumai suvokti rašytinį tekstą, sklandžiai skaityti ir suvokti informaciją.

Rašymo sutrikimai (disgrafija) – problemos, susijusios su rašymo motorika, rašybos taisyklėmis, rašto organizacija.

Matematikos sutrikimai (diskalkulija) – sunkumai skaičiuojant, atliekant skaičiavimus ir suprantant matematinius konceptus.

Neverbaliniai mokymosi sutrikimai – problemos su socialiniais signalais, erdviu suvokimu, kas gali trukdyti veikloje, kur reikalingas efektyvus bendradarbiavimas ar vizualinių užuominų supratimas.

Iššūkiai:

euro | guidance

Mokiniai, turintys sutrikimų - elgesio ir/ar emocijų sutrikimai

Galimybės:

Emocinės pagalbos teikimas, psichologinės konsultacijos bei socialiniai įgūdžių ugdymo programos padeda gerinti jų psichologinę būseną ir socialinius įgūdžius.

Galimybė dirbti pagal lanksčius grafikus, su aiškiai struktūruotomis užduotimis ir laikantis aiškių taisyklių bei vadovaujant patyrusiam vadovui gali būti labai naudinga.

Kai kurie šių mokinių puikiai atlieka veiklas, reikalaujančias kūrybiškumo ir individualaus darbo, jei užtikrinama rami darbo aplinka.

Aktyvumo ir dėmesio sutrikimai (ADHD): Šie mokiniai gali patirti impulsyvumą, sunkumus sutelkiant dėmesį į užduotį, greitai blaškytis, o tai gali apsunkinti jų produktyvumą ir darbų užbaigimą laiku.

Elgesio sutrikimai:

Prieštaraujančio neklusnumo sutrikimas - būdingas aktyvus pasipriešinimas, emocinis nestabilumas, sunkumai laikantis taisyklių, kas gali trukdyti bendradarbiavimui.

Asocialus elgesys - polinkis ignoruoti socialines normas, kuris gali apsunkinti darbo santykių kūrimą ir darbinę discipliną.

Emocijų sutrikimai:

Nerimo spektro sutrikimai - gali pasireikšti nuolatine įtampa, baime, kas riboja mokinių saviraišką ir veiklą socialinėje aplinkoje.

Nuotaikos spektro sutrikimai - nuotaikos svyravimai, depresija gali mažinti jų motyvaciją ir produktyvumą.

Iššūkiai:

euro | guidance

Mokiniai, turintys sutrikimų - kalbėjimo ir kalbos sutrikimai

Galimybės:

Naudojant alternatyvias komunikacijos priemones, pvz., gestų kalbą, paveikslėlių sistemą arba komunikacijos technologijas, mokiniai gali efektyviai perduoti savo mintis.

Galima ugdyti įgūdžius profesijose, kuriose nereikalaujama dažnai bendrauti žodžiu, bet kur reikalingas dėmesys detalėms arba techniniai gebėjimai.

Socialiniai ir neverbaliniai komunikacijos įgūdžiai bei konsultacijos padeda įveikti kalbos barjerus ir lavinti saviraiškos gebėjimus.

Kalbėjimo sutrikimai:

Fonetiniai sutrikimai – problemos su tam tikrų garsų tarimu, todėl gali būti sunku suprasti mokinių kalbą.

Sklandaus kalbėjimo sutrikimai (pvz., mikčiojimas) – gali sukelti psichologinį diskomfortą, ypač bendraujant viešai.

Balso sutrikimai – tam tikrais atvejais gali būti sudėtinga bendrauti dėl neįprasto balso tembro ar garsumo.

Kalbos sutrikimai:

Fonologiniai sutrikimai – trukdo aiškiai perteikti mintis dėl problemų, susijusių su žodyno vartojimu, frazių konstrukcija.

Kalbos neišsivystymas – gali riboti jų sugebėjimą išreikšti mintis ir kurti ryšius.

Kalbos netekimas – atsiranda sunkumų efektyviai bendraujant, ypač jei pažeistas gebėjimas suprasti arba naudoti kalbą.

Iššūkiai:

euro | guidance

Mokiniai, turintys sutrikimų - kompleksiniai sutrikimai

Galimybės:

Pritaikytos darbo sąlygos, tokios kaip individualizuotos darbo vietos, struktūruoti ir dažnai pakartojami mokymo procesai, padeda šiems mokiniams lavinti specifinius gebėjimus.

Bendradarbiavimas su darbdaviais, siekiant įtraukti juos į darbo rinką, gali sukurti integruotas darbo vietas, kuriose numatoma individuali pagalba.

Skiriant laiko savęs pažinimui ir socialiniams įgūdžiams ugdyti, mokiniai gali išmokti efektyviau valdyti savo emocijas ir prisitaikyti socialinėse situacijose.

Kompleksiniai sutrikimai dažnai apima įvairių rūšių negalias, todėl mokiniams reikia plataus spektro specializuotų priemonių ir pagalbos. Dažniausiai šiems mokiniams būdingi didesni komunikacijos, pažinimo ir fizinio mobilumo apribojimai, jie gali turėti sutrikimų keliuose ugdymosi aspektuose.

Iššūkiai:

Mokiniai, turintys mokymosi sunkumų - mokiniai, besimokantys ne gimtąja kalba arba gyvenantys kitoje kultūrinėje/ kalbinėje aplinkoje

Galimybės:

Intensyvesnis kalbos mokymas, kalbinė parama ir specialūs mentoriai gali padėti mokiniams pasiekti aukštesnį akademinį lygį.

Ugdymo procesui gali būti naudingos daugiakalbės ir daugiakultūrinės užduotys, leidžiančios įtraukti mokinius ir skatinti bendruomenės įsitraukimą.

Integruojant šiuos mokinius į grupines veiklas su vietiniais bendraamžiais, ugdomi jų bendravimo įgūdžiai, padedantys sėkmingai integruotis į darbo rinką.

Mokiniai gali patirti sunkumų suprantant mokymosi medžiagą dėl kalbos barjerų, dėl ko gali nukentėti jų pasiekimų lygis ir savivertė.

Kultūriniai skirtumai gali lemti nesusipratimus dėl elgesio normų, vertybių ir bendravimo stilių, o tai gali apsunkinti integraciją į bendruomenę.

Kalbos trūkumai ir galimas nesupratimas dėl karjeros pasirinkimo galimybių, profesijų struktūros naujoje šalyje gali apriboti jų dalyvavimą karjeros planavimo procesuose.

Iššūkiai:

euro | guidance

Mokiniai, turintys mokymosi sunkumų - mokiniai, turintys sulėtėjusią raidą

Galimybės:

Individualizuotas ir praktinis mokymas padeda šiems mokiniams geriau suprasti temas ir lavinti įgūdžius, būtinus jų karjeros kryptims.

Karjeros ugdymo proceso pritaikymas, akcentuojant mokymosi per patirtį metodus, gali skatinti jų pasitikėjimą savimi ir padėti lengviau susiorientuoti pasirinkimuose.

Užduotys, kuriose akcentuojamas nuoseklumas ir aiški struktūra, leidžia jiems geriau išnaudoti savo gebėjimus ir pasiekti darbo rinkos galimybes.

Šie mokiniai gali turėti ribotą gebėjimą sutelkti dėmesį, lėčiau perprasti naujas sąvokas ar atlikti užduotis, o tai gali apsunkinti mokymąsi pagal įprastą ugdymo programą.

Dažnai reikia nuolatinės paramos ir kartojimo, kad mokiniai sėkmingai įsisavintų žinias bei gebėjimus.

Gali kilti sunkumų įvertinant savo sugebėjimus ir profesinius interesus, todėl savęs pažinimo procesas yra lėtesnis ir reikalauja intensyvesnio mokytojų ar specialistų dalyvavimo.

Iššūkiai:

euro | guidance

Mokiniai, turintys mokymosi sunkumų - mokiniai, turintys sveikatos problemų

Galimybės:

Pritaikius mokymosi planus pagal sveikatos būklę (pvz., lankstesnį tvarkaraštį, nuotolinio mokymosi galimybes), šie mokiniai gali tęsti mokymąsi nesusilpnindami savo mokymosi potencialo.

Sveikatos būklės ribojamų veiklų pritaikymas, pvz., užduotys, kurioms nereikia fizinio aktyvumo arba leidžiamos pertraukos, padeda mokiniams išlaikyti produktyvumą.

Suteikiant emocinę paramą ir konsultacijas, jie gali geriau susidoroti su iššūkiais ir labiau pasitikėti savo gebėjimu veikti bei kurti karjerą.

Šie mokiniai gali patirti nuolatinį arba laikiną fizinį diskomfortą, nuovargį, kas riboja jų gebėjimą lankyti mokyklą, aktyviai dalyvauti pamokose ar vykdyti užduotis nuosekliai.

Sveikatos problemos gali sukelti mokymosi nenuoseklumą, praleistas pamokas, o tai daro įtaką pažangai ir gali sumažinti jų pasitikėjimą savo jėgomis.

Mokiniai gali jaustis socialiai izoliuoti arba patirti nerimą dėl savo sveikatos būklės, kas apsunkina jų įsitraukimą į bendruomenės veiklas.

Iššūkiai:

Mokiniai, turintys mokymosi sunkumų - mokiniai, patiriantys nepalankių aplinkos veiksnių įtaką

Galimybės:

Suteikus psichologinę ir socialinę paramą, šie mokiniai gali įgyti pasitikėjimo savimi ir įveikti savo aplinkos iššūkius.

Socialinių įgūdžių lavinimas, lyderystės ir savarankiškumo skatinimas gali padėti mokiniams suvokti savo galimybes bei atrasti stiprybes, kurios gali padėti kurti sėkmingą karjerą.

Mentorystės programos ar profesinio ugdymo galimybės suteikia jiems pavyzdį ir padeda pasiekti savo tikslus, nepriklausomai nuo aplinkos apribojimų.

Šie mokiniai gali patirti įvairias socialines problemas, pvz., šeimos finansinius sunkumus, tėvų nedarbą ar kitus aplinkos stresorius, kas gali daryti įtaką jų mokymosi motyvacijai ir bendram psichologiniam gerovei.

Kartais dėl nestabilios gyvenimo aplinkos mokiniai negali reguliariai lankyti mokyklos, o tai lemia jų žinių spragas ir ugdymo proceso nenuoseklumą.

Nepalankios aplinkos sąlygos gali sumažinti mokinių pasitikėjimą savimi ir jų galimybes planuoti ateitį, nes jiems trūksta pavyzdžių ar paramos.

Iššūkiai:

Mokiniai, turintys mokymosi sunkumų - mokiniai, patiriantys emocinę krizę

Galimybės:

Pritaikytos emocinės paramos sistemos, pavyzdžiui, konsultacijos ir pagalbos grupės, gali padėti mokiniams valdyti emocijas ir atrasti pozityvius savęs stiprinimo būdus.

Karjeros ugdyme gali būti naudingos veiklos, kurios nesukelia didelio emocinio krūvio, o leidžia veikti individualiai ar ramioje aplinkoje.

Ugdant emocinį intelektą, mokiniai gali išmokyti valdyti stresą, kurti konstruktyvius santykius ir plėtoti savo asmeninį bei profesinį potencialą.

Emocinę krizę patiriantys mokiniai gali turėti sunkumų sutelkti dėmesį, išlaikyti mokymosi ritmą ir valdyti savo emocijas, kas riboja jų gebėjimą sėkmingai mokytis ir bendrauti.

Jie dažnai patiria stresą, nerimą ar net depresijos simptomus, o tai gali sumažinti jų pasitikėjimą savimi ir sumažinti motyvaciją.

Tokie mokiniai gali būti jautrūs socialinei sąveikai, patirti izoliacijos ar nesupratimo jausmą, kas apsunkina bendravimą ir jų integraciją mokykloje ar darbo rinkoje.

Iššūkiai:

euro | guidance

Mokiniai, turintys mokymosi sunkumų - mokiniai, nerealizuojantys ypatingų gabumų

Galimybės:

Specializuoti užsiėmimai, kuriuose jie gali realizuoti savo gabumus, kaip mentorystė, projektinė veikla, savarankiški tyrimai, padeda jiems tobulėti ir ugdo jų atsakomybę bei gebėjimą planuoti.

Galimybės prisijungti prie specialių mokomųjų programų ar konkursų, kur jie gali pademonstruoti savo gebėjimus ir ugdyti savęs vertinimą, prisideda prie jų motyvacijos.

Įtraukimas į bendruomenės ar socialinius projektus, kur jie gali realizuoti savo ypatingus gebėjimus, stiprina jų socialinius įgūdžius ir praplėčia jų profesines perspektyvas.

Šie mokiniai gali nesulaukti pakankamos paskatos arba atitinkamų iššūkių ugdymo metu, kas slopina jų motyvaciją ir gali paskatinti neįsitraukimą į mokymosi procesą.

Dažnai jie patiria vidinį konfliktą tarp asmeninio potencialo ir galimybių jį panaudoti, dėl ko gali atsirasti frustracija ir prarandamas noras mokytis.

Kartais ypatingų gabumų turintys mokiniai negauna pakankamai individualizuotos paramos, todėl gali jausti, kad jų gebėjimai nėra vertinami.

Iššūkiai:

Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, konsultavimo karjerai organizavimas – prielaidos ir principai

Teisinės ir socialinės prielaidos

Teisinė sistema ir socialinė politika yra esminės karjeros konsultavimo prielaidos. SUP turinčių mokinių įtraukimas į darbo rinką reikalauja ne tik mokyklų, bet ir darbdavių bei socialinės politikos įsitraukimo.

Tokios iniciatyvos kaip ikiprofesinis mokinių rengimas mokyklose su darbdavių ir šeimų dalyvavimu yra svarbios norint sumažinti socialinės atskirties riziką.

Teisinės ir socialinės prielaidos

Darbdavių įtraukimas į praktikos programas: susitarti su vietos įmonėmis, kad jos priimtų SUP mokinius į trumpalaikes praktikas, leidžiančias jiems pažinti darbo aplinką. Tokiu būdu mokiniai gali įgyti realių darbo įgūdžių ir suprasti, kokios profesijos jiems būtų tinkamos.

Socialinių paslaugų integracija: bendradarbiauti su savivaldybės socialinės pagalbos centrais, kad mokiniai gautų nuoseklų emocinį ir psichologinį palaikymą, padedantį stiprinti jų motyvaciją bei savarankiškumo įgūdžius. Tai gali būti emocinio palaikymo grupės arba individualios konsultacijos mokiniams ir jų šeimoms.

Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, konsultavimo karjerai organizavimas – prielaidos ir principai

Konsultavimo karjerai organizavimo struktūra

Mokyklose vykdomas konsultavimas karjerai gali būti sustiprintas taikant įvairius metodus. Rekomenduojama šį procesą organizuoti dviem pagrindinėmis kryptimis:

1. Bendrųjų gebėjimų ugdymas orientuojamas į socialinius, komunikacinius, darbo rinkoje naudingus įgūdžius, kurie padėtų mokiniams susitvarkyti su darbo aplinkos reikalavimais.
2. Specialiųjų (profesinių) gebėjimų ugdymas. Čia svarbu mokymosi programą suderinti su darbo rinkos poreikiais ir įtraukti praktinių gebėjimų išbandymą, kad mokiniai galėtų įvertinti savo profesinį potencialą bei nustatyti galimybes.

Konsultavimo karjerai organizavimo struktūra

Bendrųjų gebėjimų ugdymo programa: mokykloje galima organizuoti reguliarius seminarus, kurių metu būtų ugdomi tokie įgūdžiai kaip laiko planavimas, komunikacija su bendradarbiais ir komandos darbas. Pavyzdžiui, mokiniai galėtų atlikti grupinius projektus, kuriuose jie mokytoji deleguoti užduotis ir dalintis atsakomybe, o mokytojai stebėtų jų progresą.

Profesinio mokymo dirbtuvės: į mokyklos programą įtraukti praktinių užsiėmimų dirbtuves, skirtas susipažinti su konkrečiomis profesijomis, pavyzdžiui, gėlininko, staliaus ar siuvėjo. Šiose dirbtuvėse mokiniai galėtų išbandyti įvairius darbus, mokydamiesi praktiškai ir taip įgydami supratimą apie savo gebėjimus ir interesus.

Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, konsultavimo karjerai organizavimas – prielaidos ir principai

Konsultavimo karjerai principai

Konsultuojant mokinius, rekomenduojama laikytis šių pagrindinių principų:

1. **Individualizavimas.** Atsižvelgti į kiekvieno mokinio poreikius ir galimybes, parenkant tinkamus ugdymo metodus, orientuojamus į individualų karjeros potencialą.
2. **Įtrauktis.** Įtraukti ne tik mokyklos bendruomenę, bet ir tėvus, nevyriausybinės organizacijas bei potencialius darbdavius, siekiant užtikrinti, kad mokiniai gautų visapusišką paramą.
3. **Savivertės ir savęs vertinimo ugdymas.** Skatinti mokinius realistiškai vertinti savo galimybes, ypač atsižvelgiant į jų profesinius norus ir realias darbo rinkos sąlygas.
4. **Socialinio dalyvavimo ir integralumo skatinimas.** Įtraukimas į veiklas ir mokymą, kuris mažintų socialinę atskirtį, yra būtinas, siekiant efektyvesnės profesinės adaptacijos.

Konsultavimo karjerai principai

Individualizavimas. Sudaryti individualius karjeros planus, įtraukiant tiek mokinio, tiek jo šeimos nuomonę. Pavyzdžiui, atlikus gebėjimų vertinimą, mokinys kartu su mokytoju ar karjeros specialistu sudaro tikslus, kuriuos sieks pasiekti per mokslo metus. Kartą per mėnesį (ar pagal galimybes) vyksta susitikimai, kurių metu aptariamas progresas ir koreguojami tikslai.

Įtrauktis. Sukurti savitarpio pagalbos grupes, kuriose mokiniai galėtų dalintis savo patirtimi, taip stiprindami tarpusavio paramą. Taip pat organizuoti renginius su vietos verslo atstovais ir supažindinti mokinius su realiomis darbo galimybėmis. Pavyzdžiui, mokyklos mugės metu verslininkai galėtų pristatyti įvairias profesijas ir suteikti mokiniams galimybę užduoti klausimus.

Savivertės ugdymas. Organizuoti motyvacinės dirbtuves, kuriose mokiniai sužinotų apie savo stipriąsias puses ir kaip jas panaudoti karjeroje. Pavyzdžiui, galima rengti „pasiekimų dienoraščio“ rašymo užsiėmimus, kur mokiniai galėtų kas savaitę fiksuoti savo pasiekimus ir analizuoti pažangą.

Socialinio dalyvavimo skatinimas. Mokiniais dalyvauti ne tik mokyklos, bet ir miesto ar bendruomenės organizuojamose veiklose. Pavyzdžiui, įtraukti mokinius į miesto muges, šventes, savanoriškus projektus – tai ugdytų jų socialinius gebėjimus bei pasitikėjimą savimi.

Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, konsultavimo karjerai organizavimas – prielaidos ir principai

Tarpsektorinis bendradarbiavimas

Sėkmingam karjeros konsultavimui būtina plėsti tinklaveiką tarp mokyklų, šeimų, socialinių tarnybų ir darbdavių. Tai užtikrina ne tik informacijos apie darbo rinką prieinamumą, bet ir galimybę mokiniams susipažinti su realiomis profesinės veiklos galimybėmis per praktinius mokymus ar vizitus į įmones.

Tarpsektorinis bendradarbiavimas

Praktiniai vizitai ir ekskursijos. Organizacijos, mokyklos ir verslo įmonės galėtų organizuoti mokinių vizitus į vietas įmones, kur mokiniai galėtų susipažinti su darbo aplinka ir netgi atlikti praktines užduotis. Pavyzdžiui, mokiniai galėtų apsilankyti gamyklose ar dirbtuvėse ir stebėti specialistų darbą, patys išbandydami kai kurias užduotis, priklausomai nuo įmonės galimybių.

Mentorystės programa. Suburti mentorystės tinklą, kur mokiniai būtų suporuojami su vyresniais, patirtį turinčiais darbuotojais. Mentorai galėtų būti žmonės su panašia patirtimi arba tiesiog norintys padėti mokiniams geriau suprasti profesijų pasaulį. Susitikimai su mentoriais galėtų vykti kartą per savaitę, o jų metu būtų aptariamasi su darbu susijusios temos.

Darbdavių mokymai. Supažindinti vietos darbdavius su mokinių galimybėmis ir įstatymais, susijusiais su jų įdarbinimu. Tai galėtų būti seminarai, kuriuose būtų aptariama, kaip pritaikyti darbo aplinką turintiems asmenims, pateikiant sėkmės istorijų ir konkrečių pavyzdžių, kaip darbuotojai, turintys specialiųjų poreikių, patys integravosi į darbo rinką.

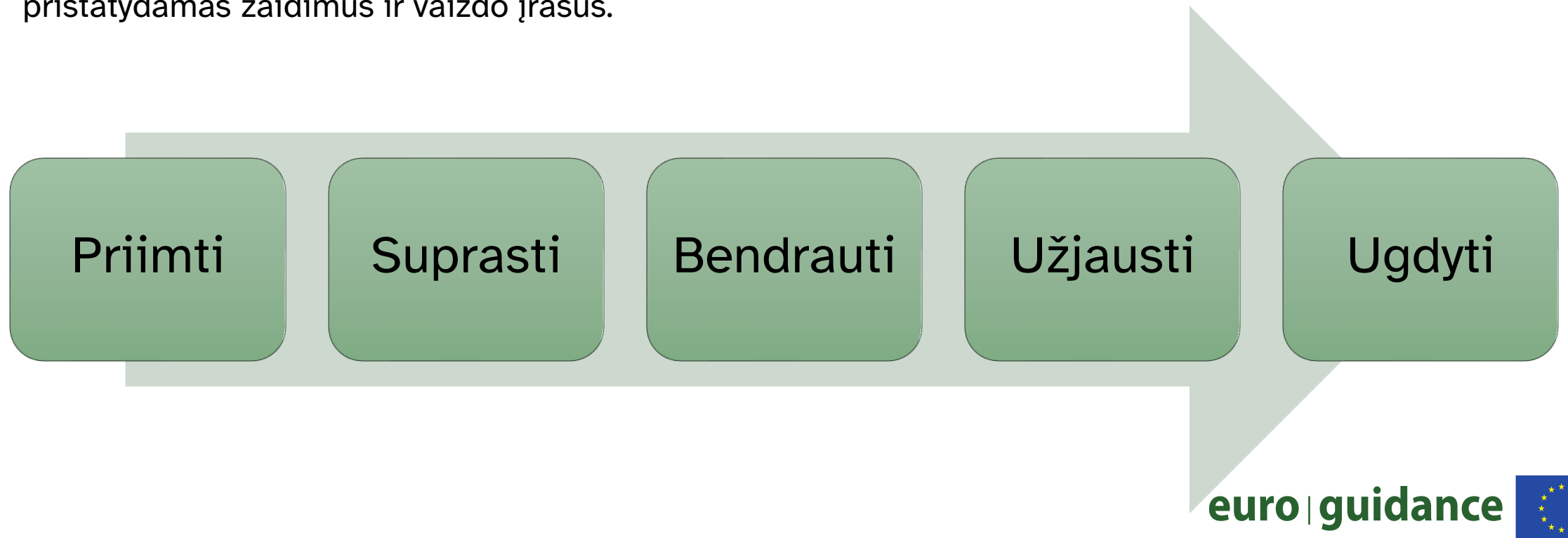
MOSI LIFE: gyvenimiškų situacijų modeliavimas

MOSI LIFE gyvenimiškų situacijų modeliavimas – tai projektas, kurio tikslas – padėti specialiujų ugdymo poreikių turintiems jaunuoliams įveikti sunkumus ir susidoroti su kasdienėmis gyvenimo situacijomis. Taip pagerinant savo galimybes įgyti didesnę socialinę įtrauktį.

MOSI LIFE: gyvenimiškų situacijų modeliavimas

Šioje paprastoje diagramoje pavaizduoti žingsniai, kurių reikia, kad pagerintų mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, mokymosi ir įtraukties rezultatus „MOSI LIFE“ įtraukia šiuos veiksmus pristatydamas žaidimus ir vaizdo įrašus.

Gyvenimo įgūdžių tobulinimas pasitelkiant MOSI LIFE modeliavimo situacijas mokymų metu

Temos:

- 1. Išsilavinimas**
- 2. Pomėgiai**
3. Kelionės
- 4. Pinigai**
5. Šeima
6. Pramogos ir draugai
7. Maistas
- 8. Sveikata**
- 9. Higiena**

Gyvenimo įgūdžių tobulinimas pasitelkiant MOSI LIFE modeliavimo situacijas mokymų metu

Metodologinis pagrindas:

Struktūra. Struktūros suteikimas klasėje leidžia nustatyti įvykius, sumažinti nerimą ir palengvinti mokymąsi bei savarankiškumą. Kad tai būtų pasiekta, aplinka, procesai, rutina ir programos yra modifikuojamos, kad būtų pagerintas supratimas, pasirinkimas, mokymas ir bendravimas.

Kalba. Kalba yra kodas, kuriam reikia žinių ir apdorojimo. Tariami žodžiai ir sakiniai yra girdimi ir abstraktūs, todėl daugeliui mokinių tai kelia sunkumų, todėl mažinimas verbailinės kalbos yra labai svarbus. Vaizdo modeliavimas yra vaizdinė ugdymo priemonė, kuri yra gera ugdymo praktika.

Teigiamos intervencijos ir lūkesčiai. Ugdant mokinius būtina sukurti teigiamą aplinką ir aktyviai bei teigiamai įsterpti į mokymosi procesus. Reikia atsižvelgti į jauno žmogaus būklę, mokymosi sunkumus, asmenybės ir mokymosi stiliaus supratimą. Nuodugnus jauno žmogaus įvertinimas – pirmas šio proceso žingsnis.

Gyvenimo įgūdžių tobulinimas pasitelkiant MOSI LIFE modeliavimo situacijas mokymų metu

Metodologinis pagrindas:

Empatija. Svarbu, kad mokytojai suprastų, kaip jaunas žmogus mąsto, bendrauja, mokosi ir patiria pasaulį. Tai galima pasiekti atliekant kruopštų vertinimą, pagrįstą asociacija ir žiniomis, bendradarbiaujant su tėvais ir apmąstant individo perspektyvą – „pastatant save į jų vietą“. Asmens supratimas yra pagrindinis sėkmingo mokymo ir mokymosi veiksnys.

Žemas streso lygis. Streso sumažinimo strategijomis siekiama sumažinti nerimą ir stresą sukeliančias kliūtis aplinkoje ir padidinti jauno žmogaus gebėjimą susikaupti ir mokytis. Yra daugybė strategijų, kaip tai pasiekti, pavyzdžiui, ramios, susitelkusios, suplanuotos intervencijos, nekonfliktinis sąveikos stilius. Vaizdo įrašai, modeliavimas kaip mokymosi priemonė yra geros praktikos pavyzdys.

Pagalba. Dirbant su mokiniais būtina partnerystė su asmeniu, giminaičiais, pagrindinėmis ir kitomis agentūromis, siekiant užtikrinti nuoseklumą ir tęstinumą. Jei jaunuoliai mokosi specialiosiose mokyklose, turi būti iniciatyvos, skirtos patekti į bendrojo lavinimo mokyklos ir bendruomenės veiklą ir į ją įtraukti.

Pavyzdys - higiena

VEIKLA NR. 10
HIGIENA

KO TAU REIKIA: Plakatas „Asmeninė priežiūra“

TIKSLAS: Didinti supratimą apie higienos svarbą SUP turinčiam jaunimui

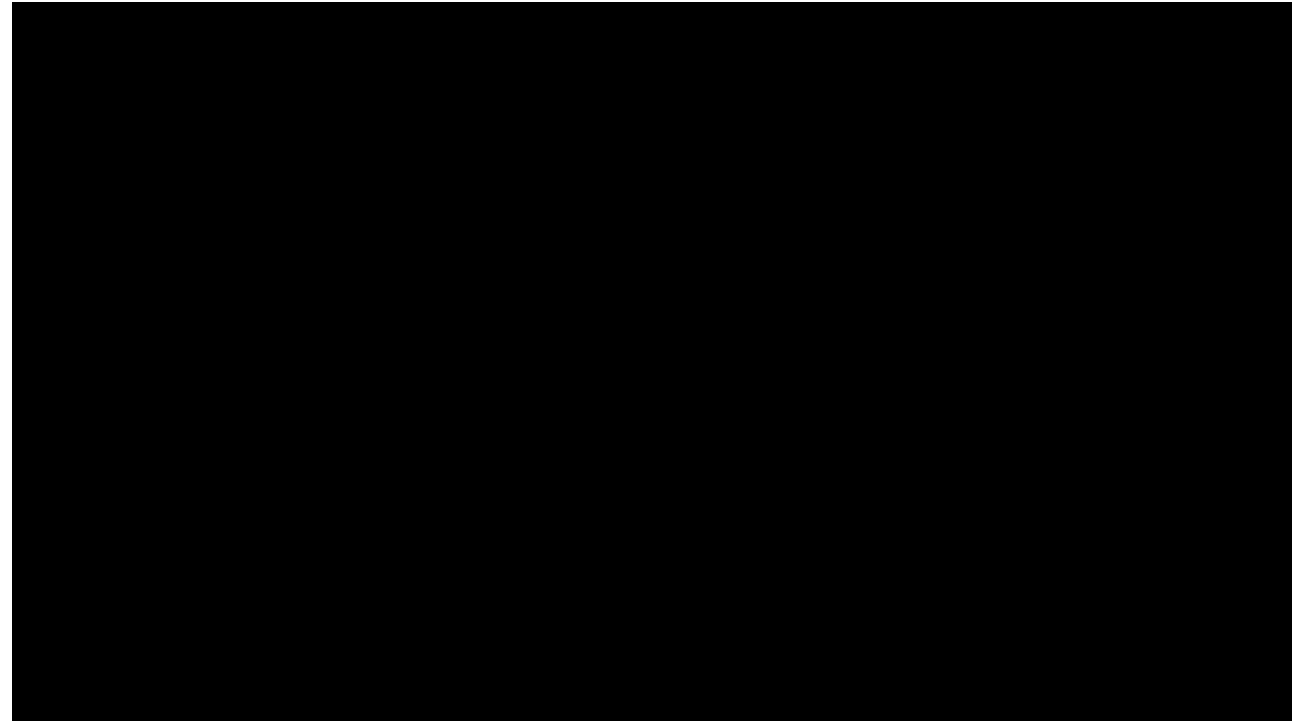
30-40 min. 5-13

VEIKLA: Kai kuriems paaugliams higiena gali būti jautri diskusijų tema, tačiau ši tema turi įtakos jų gerovei, taip pat jų bendravimui su bendraamžiais ir suaugusiais. Naudokite plakatą, kad padėtumėte jauniems žmonėms susipažinti su savo higienos žiniomis ir nuosekliai sužinoti apie higienos svarbą išlaikyti gerus higienos įpročius. Kiekvienas jaunuolis gauna plakatą, kurį reikia užpildyti.

KLAUSIMAI:

- Kas yra higiena?
- Kodėl svarbu laikytis asmeninės higienos?
- Kaip laikytis geros asmeninės higienos?

PATARIMAI EDUKATORIUI: Padalinkite jaunuolius į poras ir paprašykite jų pasidalyti savo kasdienybe. Su grupe aptarkite, kodėl jie rūpinasi savo kūnu, ir pristatykite asmeninės higienos temą.

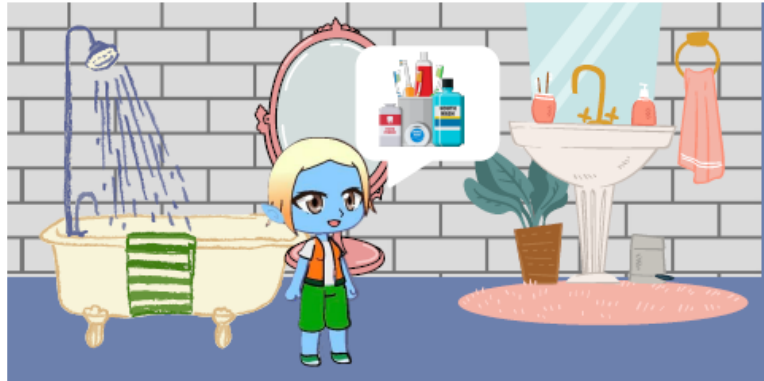

ASMENINĖS PRIEŽIŪROS PLAKATAS

<i>Kaip dažnai aš?</i>	<i>Kasdien</i>	<i>Reguliariai</i>
Keičiu apatinius		
Keičiu kojines		
Valausi dantis		
Keičiu drabužius		
Plaunu/sutvarkau plaukus		
Kerpu plaukus		
Kerpu nagus		

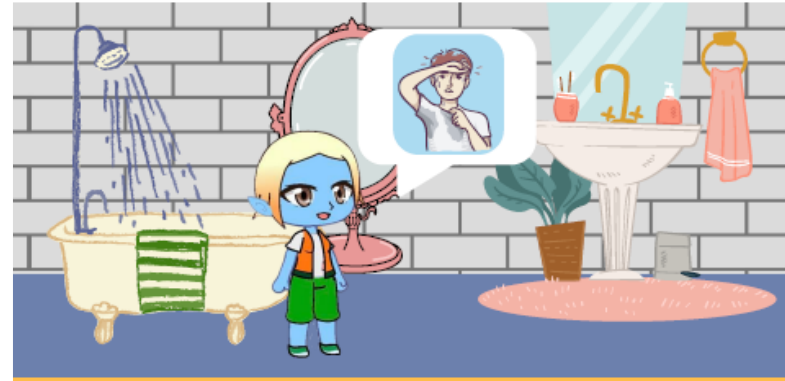
Pavyzdys - higiena

TEMA: HIGIENA

Mosi buvo patarta sudaryti rytinį ir vakarinį higienos tvarkaraštį, nes asmeninė higiena yra kasdienis ritualas, kuris turėtų būti įtrauktas į kasdienę rutiną. Kartojimas tų pačių veiksmų ta pačia tvarka kiekvieną rytą ir vakarą padės Mosi susikurti gerus higienos įpročius.

Kodėl turėtume laikytis geros kasdienės higienos įpročių?

TEMA: HIGIENA

Kūno kvapas brendimo metu yra įprastas ir daugelis paauglių pastebi, kad jie daugiau prakaituoja, ypač pažastyse, ir kad kvapas gali būti nemalonus.

Ką Mosi gali padaryti, kad išvengtų nemalonaus „kūno kvapo“?

Kaip įtraukti į veiklas

- Ugdant socialinę įtrauktį svarbu **būti pozityviems** ir stiprinti jaunų žmonių **savigarbą**.
- **Skatindami ir apdovanodami už pažangą**, naudokite momentinius apdovanojimus, kurie padės jaunuoliui susieti apdovanojimą su užduotimi.
- **Įvertinkite pastangas ir pažangą**, kad ir kokia maža ji būtų.
- Žiūrėdami vaizdo įrašus **atkreipkite dėmesį į svarbias detales ir jas apibūdinkite**.
- Peržiūrėkite pakartotinai vaizdo įrašus, užduodami klausimus ir įtvirtindami žinias.

Kaip įtraukti į veiklas

- **Pozityvus požiūris** - ignoruokite (kiek įmanoma) dėmesio siekiantį elgesį, reaguokite į tinkamą elgesį, girkite.
- **Informacijos apdorojimo laikas** - suteikti jaunuoliui laiko apmąstyti ir apdoroti atsakymus į klausimus/nurodymus.
- **Skatinimas** - neleisti, kad žodis „ne“ būtų alternatyva, kai siūlote naujus dalykus, stenkitės suteikti įvairias galimybes ir pasirinkimus, ieškokite būdų, kaip jautriai ir saugiai supažindinti su naujais dalykais, stenkitės paskatinti jaunuolį išbandyti naujoves.
- Padėkite jaunuoliams užmegzti **draugystę**, naudokite bendraamžių mentorystę, bičiulius ir „draugystės suolelius“.

Kaip įtraukti į veiklas

- Užtikrinkite, kad užduotys būtų veiksmingai **diferencijuotos**, ir kad visiems jaunuoliams būtų įdomu siekti jų rezultatų:
 - Jei per lengvos - sukelia nuobodulį.
 - Jei per sunkios - sukelia nerimą ir nesėkmes.
 - Tikslas - orientuokitės į „besiformuojančius“ įgūdžius.
 - Suskirstykite darbą į mažesnes dalis.
- Suteikite daug galimybių **pakartoti darbą**, jei reikia, tai gali būti trumpesnės papildomos užduotys.
- Jei reikia, **taikykite praktinę veiklą/technologijas**, tai gali būti įranga, programėlės arba specializuota programinė įranga, modeliavimas, vaidmenų žaidimai.

Kaip įtraukti į veiklas

- Prireikus pasitelkite kitais suaugusius ar jaunuolius, kad efektyviai palengvintumėte mokymąsi.
- Pritaikykite lankstų grupavimą:
 - ne visada grupuokite panašaus amžiaus ar panašių specialiųjų ugdymo poreikių turinčius jaunuolius.
 - leiskite jiems mokytis iš įvairių bendraamžių, skirstykite juos į grupes/partnerius ar pagal pomėgius/gebėjimus, kad jie galėtų padėti vieni kitiems.
- Jei reikia, suplanuokite, kaip naudoti „pokalbius su partneriu/-iais“, taip mokiniai galės gauti bendraamžių paramą ir parepetuoti savo atsakymus.

